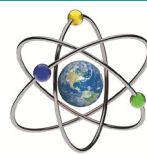

ISSN: 3060-4613

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№6/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 694 sahifa,
5-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjijev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024-yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Iqim o'zgarishi muammolari va "yashil ko'nikmalar"ning rivojlanishi.....	14
<i>Abdurashit Karimovich Avliyaqulov</i>	
TTJlardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni hal etish bo'yicha ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish.....	18
<i>Xasanboy U. Abdusamatov</i>	
Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy omili	26
<i>Jalilov Nodirjon Azamatovich</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning sibling munosabatlari diagnostikasi.....	30
<i>G'ayibova Nargiza Anorbayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillari	33
<i>Hakimova Gulmira To'xtatosheva</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni muzey pedagogikasi vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik jihatlarini	37
<i>Marayimova Kibriyoxon Islomjon qizi</i>	
Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda o'zbek tilining ta'siri	41
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Сторителлинг как инструмент формирования ценностных ориентаций старшеклассников	44
<i>Умрихина Виктория Игоревна</i>	
Формирование эстетических предпочтений учащихся музыкальных школ в условиях инклюзивного образования на основе стилевого подхода	52
<i>Ахунова Умида Ойбековна</i>	
Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi: o'qitish va boshqaruvdagi o'rni	55
<i>Abduxamidova Muyassar Xalimjon qizi</i>	
Buxorodagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi.....	60
<i>Axrоров Ixtiyor Doniyorovich</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarning moslashuvida oila va maktabning roli	63
<i>Dadaboyev Jahongir Sherdil o'g'li</i>	
Влияние длительной госпитализации на образовательную траекторию ребенка: междисциплинарный подход	67
<i>Сайфутдинова Насиба Нурматовна</i>	
O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi.....	75
<i>Otasheva Lola Shoto'rayevna</i>	
Psixologik tadqiqotning umummetodologik va xususiy metodologik tamoyillari	78
<i>Xodjimatoва Nazira Toshmatovna, Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda inklyuziv ta'limning o'rni	81
<i>B. Xusniddinova</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida loyihaviy tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish	85
<i>Zulaykho Samatovna Ro'ziyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini dars jarayonida rivojlantirish texnologiyasi	89
<i>Xudaybergenova Nawrizbiyke Qanat qizi</i>	
Sonlarni obrazlar bilan bog'lash orqali mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	92
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna</i>	
Methodology of Teaching English to Preschool Children	96
<i>Khurshida Tojimurodova</i>	
Malaka oshirish jarayonida yo'riqchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy zaruriyati..	100
<i>Ch. B. Nalibayeva</i>	
O'qituvchilarning o'quvchilar bilan hamkorlik munosabatlari	103
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Falsafada haqiqatni izlash: empirizm va rasionallizmning o'rni.....	106
<i>Boymirzayeva Xurshida Sobirovna</i>	

Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborot bilan ishlashni o'rgatishning didaktik asoslari.....	110
Ismoilov Ravshan Yakubjon o'g'li	
An Evaluation of the Impact of The Theme-Based Approach on Young Learners' Speaking Development..	113
Khamraeva Gulchekhra Ibrakhimovna	
O'smirlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar.....	118
Majidov Jasur Baxtiyarovich, Xolmatova Dilorom Vahobjon qizi	
Informatika fanini o'qitishda mobil dasturiy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari	123
Jo'rayev Ilhom Isxoqovich	
Muqimiy asarlari vositasida talabalarda kitobxonlik tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish	126
Muxlisa Satriiddinova Muhitdinova	
Korpus lingvistikasida lingvostatistik tahlil metodi	132
Nuriddinov Abrorbek Sayfiddin o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni ruhlantirish va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	136
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Samandarova Dildora Javlon qizi	
Tizimli-faoliyatli yondashuv asosida umumpedagogik akt kompetentlikni shakllantirish muammosining nazariy-metodologik jihatlari.....	139
Saloxiddinova Umidaxon Mansurjon qizi	
Nutqiy kamchiliklarni kamaytirishda o'yinlarning o'rni.....	143
Jabborova Oltinoy	
Matn bilan ishlash bosqichlari va ularning ingliz tilini o'rgatishdagi didaktik ahamiyati	146
Soliyev Umidjon Yulchivoyevich	
Ta'lim tizimini boshqarishda talabalar boshqaruvining qiyosiy tahlillari	150
Uzaqov Nomozali Hamdamovich	
Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagoglarning boshqaruv malakasini rivojlantirish yo'llari	153
Z. M. Zarifova	
Rossiya imperiyasining Surxon vohasi qishloq xo'jaligi va irrigatsiya tizimidagi siyosati tarixi	159
Abdurashidov Anvar Abdurashidovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari katta guruh tarbiyalanuvchilarini badiiy adabiyot bilan tanishtirish texnologiyalari.....	164
Axmadaliev Sidiqjon Yigitallievich	
Ota-onalarning ta'lim sifatiga ta'siri.....	167
Axmadqulova Ozodaxon Xamidullo qizi	
Surxon voxasi toponimlarining tarixshunosligi.....	170
Boboyeva Sitora Ro'zimaxmatovna	
O'zbek etnopedagogikasi rivojlanishining nazariy asoslari.....	174
Davlatova Shaxnozaxon Doniyor qizi	
Sihatgohlarda davolanuvchilar salomatligini saqlashda jismoniy tarbiya vositalaridan samarali foydalanish texnologiyalari.....	178
G'aniyev Suxrob Abduvali o'g'li, Ergashov Shoxrux Yusuf o'g'li	
Ikkinchi jahon urushi davrida Surxon vohasi ayollarining maorif va madaniyat sohasiga qo'shgan munosib hissalari.....	183
Hakimova Muyassar Rashidovna	
Kitob mutolaasining pedagogik-psixologik asoslari	188
Il'yasova Dilshoda Akmal qizi	
O'zbekiston tarixini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, Turkistondagi siyosiy jarayonlar, Turkiston muxtoriyati.....	191
Isaev Oybek Axmed o'g'li	
Boshlang'ich ta'limda ona tili fanidan mustaqil ishlarni tashkil etishda matnlar ustida ishlash metodikasi....	195
Iskandarova Maftuna Quvondiq qizi	
Sinfdan tashqari tadbirlarda o'smir yoshdagi o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorligini tarbiyalash metodi.....	199
Latipova Nigoraxon Isakovna, Ibraimov Xolboy Ibragimovich	
Tarixni o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning ahamiyati	202
Maxmatkulova Nozikoy Choriyevna	

Increasing the Efficiency of Economic Education Through Project-Based Educational Technologies	210
Nurmatova Maftuna Ilkxamovna	
Rassom O'rol Tansiqboyev asarlari vositasida maktabga tayyorlov guruhi bolalarini tabiat manzarasini chizishga o'rgatish.....	213
Po'latov Foziljon Usibjonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni.....	216
Qayumova Odinoxon Buvarayim qizi	
Milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	219
Sa'dullayeva Sarvinov Ubadullo qizi	
Neyrodinamik gimnastikalar yordamida o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish.....	223
Sanobar Ibragimovna Kenjayeva	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasi va korrektsiyasi	228
Saotmuradova Zebo Yuldash qizi	
Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashning xususiyatlari	232
Shukurova Nilufar Gayratovna	
Maktabgacha ta'lim direktori shaxsiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanish.....	237
Ravshanova Nargiza Norboyevna, Suvonova Sohiba Eshquvvat qizi	
Surxon vohasining ijtimoiy hayotida sog'lomlashtirish oromgohlarining o'rni	241
Tilovov Qorjov Bekbayevich	
O'quvchilarning ma'naviy immunologik tarbiyasini shakllantirishning ilmiy asoslari	248
Toshmamatova Shoxsanam Muzaffar qizi	
Theoretical Foundations, Essence, Content and Forms of Economic Education for Students of Grades 5-6 of Secondary Schools	251
Turakhanov Oybek Davlataliyevich	
Tarbiyachining shaxsiy fazilatlari va pedagogik mahorati	257
Usarova Muborak Xabibulla qizi, Abduraxmanova Matluba Kamoliddin qizi	
Boshlang'ich ta'limda kommunikativ yondashuvga asoslangan o'qitish metodlarini takomillashtirish usullari.....	260
Xoliqova Matluba Mardon qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish jarayonini takomillashtirishning shakl, metod va vositalari	263
Xudoyqulova Sevara Yorqul qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasida xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanish	266
Yunusova Dildoraxon Xikmat qizi	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish.....	270
Yusufaliyeva Gulnora Abdurahmonovna	
Способы и средства обучения ценности времени в младших классах (на уроках русского языка).....	275
Ниязова Хилола Хаят кизи	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	278
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
5–7-sinflar ingliz tili darsliklaridagi muloqot matnlarining tahlili.....	281
Abdumurodova Dilnoza Azimjon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining intellektual ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni.....	284
Abduraxmonova Noila Nasim qizi	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tabiiy fanlar nazariyasi va metodikasi fani rivojlanish tarixi	289
Abduraxmonov Zaribjon Mansurovich, Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi, G'ofurova Zarnigorxon Shuxratovna	
Informatika darslarida o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning nazariy asoslari	293
Ahmadova Kamola Ahmad qizi	
Methodology for Increasing the Efficiency of Training 10–12-Year-Old Tennis Players	297
Akhmedova N. I.	
Musiqqa ta'limi yo'nalishi talabalarida ingliz tili fani doirasida kasbiy-muloqotni rivojlantirish tamoyillari	301
Ashurova Zulayxo Erkinovna	

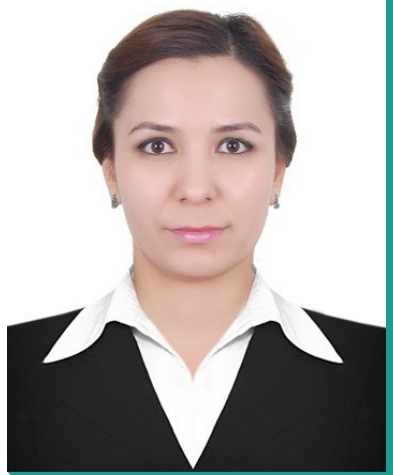
Pedagogik oliy ta'limda "tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi" modulini o'qitishning pedagogik va metodik xususiyatlari.....	306
Boliyeva Lola Shukurovna	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	309
Rahmon Ernazarov	
Maktabgacha ta'limda kompyuter texnologiyalari orqali bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlash	313
G'ulomova Muxlisa Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasasida huquqiy tarbiyani amalga oshirish yo'llari	317
Karimova Umida Sharopovna	
Raqamli ta'lim muhitini shakllantirish asosi sifatida kichik maktab o'quvchilariga informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishning o'quv-uslubiy ta'minoti.....	322
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Aliyev Mahmud Muso o'g'li	
Использование личностно-ориентированных образовательных технологий в дошкольном образовании	327
Мирзатова Гулшода Худойбердиевна	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish mohiyati.....	332
Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi	
Ta'lim jarayonida mozaika texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish.....	335
O'rinov Rustambek Yoqubjonovich	
Oilaviy munosabatlarga ijtimoiy-psixologik ta'sirlar va ularning ahamiyati	340
Otanazarova Muhayyo Uktamova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitida bolalarning harakat faoliyatini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi	344
Radjapova Gulbahor Mamatraimovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarini shakllantirish metodik muammo sifatida...	348
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Voleybol sport seksiya mashg'ulotlarini tashkil etishda ishlab chiqilgan ilmiy-metodik dastur va anketa so'rovi natijalari tahlili	352
Sulaymonov Jahongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiy va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol va kollaborativ metodlar qo'llanilishi	361
Temirova Iqbol Sadriddinovna	
Zamonaviy gumanitar bilimlarda "axborot kompetentligi" tushunchasining tarixiy-mantiqiy tahlili.....	365
Xoshimova Xulkaroy Xoshimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'quv-bilish faolligini rivojlantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	369
Yuldoshova Mehriniso Ochilidievna	
Gumanitar fanlarda milliy folklardan foydalanishning ahamiyati.....	372
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova	
Методика усовершенствования коммуникативной толерантности детей в процессе изучения русского языка и литературы в начальных классах	376
Тошматова Мукаррам Джумановна, Дадаева Фируза Акрамовна	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	380
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
Формирование коммуникативных умений учащихся младших классов средствами филологических наук	383
Хожиева Малика Хусниддиновна	
The Formation of Syntactic Paradigmatics	388
Turdiyeva Nilufar Anvarovna	
Oliy ta'limda zoologiya fanini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	391
Xonnazarova Mamlakat To'liqinova	
O'zbek kurashchilarining kurash usullari va taktik harakatlarini o'zlashtirish darajalari.....	395
Qon'irbaev Dastan	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida atrof olamga nisbatan mas'uliyatliklikni takomillashtirish mexanizmi	399
<i>Abdulahkimova Fotima Turduqil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik qonuniyatlari	403
<i>Abdusattorova Umida Abdusamat qizi</i>	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonini tashkil etish yo'nalishlari	406
<i>Ametova Guljamila Elbrusovna</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari...	410
<i>Babayeva M. A.</i>	
Rahbarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishni boshqarish chora-tadbirlari.....	413
<i>Bagmatov Davlatjon</i>	
Rivojlanayotgan davlatlarda ota-ona va farzand munosabatlari.....	418
<i>Bobojonova Nazira Merganboy qizi</i>	
Huquqiy fanlarni innovatsion o'qitish usullarining afzalliklari	422
<i>Dauletbaeva Jadiraxan Aliy qizi</i>	
Ona tili o'qituvchilarining nutqi bilan bog'liq muammolar va unga doir yechimlar	426
<i>G'. Do'stmurodov</i>	
Barqaror rivojlanish kontekstida maktabgacha ta'lim: bolalarda ekologik ongni shakllantirish.....	430
<i>Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks yondashuv	433
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Transformatsiya-lashayotgan jamiyatda yoshlarning shaxsiy resurslari va psixologik barqarorligi	437
<i>Irisbayeva Qunduzxon</i>	
Talabalarda kasbiy kreativlik ko'nikmalarini shakllantirish samaradorligi va uning natijalari	440
<i>Ismanova Ma'mura Abdumo'minovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi serebral falajli bolalarda nutq va motorikani rivojlantirish	444
<i>Isodullayeva Iqboloy Sodiqjonovna</i>	
Talabalarining intellektual-kognitiv salohiyatini rivojlantirishda kredit-modul tizimining pedagogik jihatlari ..	447
<i>J. Otepbergenov</i>	
Yashil suvo'tlar (Chlorophyta) bo'limini o'qitish metodikasi	451
<i>M. N. Xayitova</i>	
Bo'lg'usi pedagoglarda empatik kompetensiyalarni rivojlantirish: zamonaviy yondashuvlar va amaliy strategiyalar	457
<i>Mambetkarimova Indira Polatbaevna</i>	
An Analysis of the Present-Day use of English Folklore in Education.....	460
<i>Maxsudaliyeva Ranokhon Bakhodir qizi</i>	
Yoshlarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari	463
<i>Mirzaxmatova Sayyora Saydaxmatovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning mohiyati	466
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Boshlang'ich sinfdan matematika o'qitishni tashkil qilish shakllari	471
<i>Norquvatova Diyora Davron qizi</i>	
Zamonaviy ta'limda inkluziv yondashuvlar: o'qituvchilarning kasbiy tayanchlarini takomillashtirish.....	475
<i>Olimova Nodirabegim Ibrohimjon qizi</i>	
Jadidlar ta'lim orqali jamiyatni o'zgartirishga intilganlari, ularning maqsadlari va erishilgan natijalar.....	479
<i>Omonov Asliddin Sunnatovich</i>	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	481
<i>Rahmon Ernazarov</i>	
Boshlang'ich ta'lim – inson kamolotining ilk poydevori!	485
<i>Ravshanova Ra'no Raup qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish	489
<i>Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	
Mental arifmetika orqali bolalar intellektini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	493
<i>Saydaliyeva Umidabonu Sharifjon qizi</i>	
Innovatsion ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish muammosi	496
<i>Sharipova Sevara Erkin qizi</i>	
CEFR doirasida arab tilida yozma nutq kompetensiyasini baholash mezonlari va amaliy usullar	499
<i>Sindarova Malika Aziz qizi</i>	

VARK ta'lim modelining pedagogik oqibatlari	503
Temirova Mushtariybonu	
Kasbiy rivojlanish soatlarida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish	507
Temirova Rushana Ravshan qizi, Nishonova Durdona Olimjon qizi	
Teaching on Empty: Burnout Challenges in Elt Classrooms	511
Usmanova Nilufar Xasan qizi	
Ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining ilmiy-nazariy tendensiyalari	514
Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna	
Критическое мышление в контексте эмоционального интеллекта	518
Нажмудинова Мадина Халимовна	
Реформа образовательной системы для повышения качества и доступности образования, как одна из целей устойчивого развития	521
Аскарова Ф. А.	
Yengil atletika sport turida uzunlikka sakrovchilarni mashg'ulot jarayonida tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirish uslubiyati	528
Ro'zmetov Rasul Tangirberganovich	
Nutq – ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida: maktabgacha yoshdagi bolalarda shakllanish bosqichlari va yondashuvlar	532
Sharipova Guzal Sodiqovna, Xabibullayeva Maftunaxon Vaxobjon qizi	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida multimedia vositalari orqali nutq madaniyatini shakllantirish modeli	535
Abduvaliyeva Farida Salimjon qizi	
Yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalash tendensiyalari	539
Abirova Umida Nazarovna	
Tanqidiy fikrlash: tushunchasini tahliliy idrok etish	543
Akabirova Mexriniso Baxtiyorovna	
Nutq nuqsoniga ega bolalar diqqat xususiyatlari	547
Akbarova Ziyoda Qurbonjon qizi	
Milliy tarbiya asoslari fanini o'qitishning amaliyotdagi holati	550
Alisher Tursunov	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar va ularni bartaraf etish yo'llari	554
Beketov Nurseit Alijan o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik munosabatini oshirishda ekskursiya mashg'ulotlarini o'tkazishda raqamli texnologiyalarning o'rni	558
Bovanova Umida Abduvahabovna, Meliqulova Oybahor Farhod qizi	
Neyropedagogika va zamonaviy ilmiy yondashuvlar	564
Duschanova Nilufar Sabirbayevna	
O'yin texnologiyasi asosida bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish	567
Eshmuratova Gauxar Maxsudovna	
Maktabga tayyorlov guruhi bolalarida konstruksiyalashga oid ko'nikmalarni shakllantirish	570
Eshonqulova Ma'suda Xabibovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantirish markazlaridagi ta'limiy faoliyatlarni kuzatish va tahlil qilish metodikasi	573
Fayziyeva Mabudaxon Muxammadjonovna	
Duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirishda logopedik texnologiyalarning o'rni	576
Mahkamova Umida Abdusattorovna	
Kurash mashg'ulotlarining o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashdagi roli: an'anaviy sportning pedagogik imkoniyatlari	579
Muratov Muzaffar Shermamatovich	
Autizm sindromli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda korreksion ishlar	582
Nabiyev Ravshanjon Shavkatjon o'g'li	
Sharq ma'rifatparvarlari va ularning gender tengligi haqidagi qarashlari	586
Norimonova Gulmira Ulug'bek qizi	
Sport vositasi orqali yoshlar o'rtasida ekstremizmning oldini olish yo'llari va mexanizmlari	589
Nosirova Dilnoza Sobirovna	

Sportchilarning individual funksional xususiyatlariga asoslangan mashg'ulot yuklamalarini optimallashtirish yo'llari	593
Olimov Shahobiddin Maribboy o'g'li, Sulaymonova Maktuba Xusan qizi	
Kasbiy sifatlarini takomillashtirishda raqamli texnologiyalar foydalanish	597
Otanazarova Mohira Xamidbekovna	
Biologiya fanining ta'limdagi o'rni va o'qitishdagi muammolar	601
Pulatova Elnora Kadirovna	
Boshlang'ich sinf darsliklaridagi antroponimlarning funksional, leksik, semantik, morfologik tadqiqi	606
Qarshiyeva Gulbahor Shamil qizi	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida ..	609
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Professional Standards for Pre-Service Teachers	613
Sardor Rakhmanov	
Ta'limni raqamlashtirish sharoitida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari	619
Sayidova Muxtarom Xamidullayevna	
Ingliz tilini o'rgatishda multimodal yondashuv asosida ta'limiy videolardan foydalanish strategiyasi	623
Solijonova Mohlaroyim Abdumalik qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matn ustida ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish	628
Sotiboldiyeva Shoxista Jaloliddin qizi, Shodmonqulova Sevara Rahmonqul qizi	
O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarni loyihalashtirish asoslarida talabaniy tarbiyaviy jihatlarini takomillashtirish ..	632
Temirov Ma'ruf Shuhrat o'g'li	
Tikuv buyumlarini konstruksiyalash va modellashtirishning avtomatlashtirilgan tizimlari fani orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	638
Umarova Fotima Abduraximovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda xalq pedagogikasi vositasida milliy xarakter xususiyatlarini shakllantirish omillari	641
Usmonova Muattar Bahadirjonovna, Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalarning bugungi kunda ta'lim sohasidagi qo'llanilishi	647
Xamroyeva Madina Dadajonovna, Umarov Husan Lazizi o'g'li	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	650
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarini o'qitish metodikasi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid tadqiqot ishlarining tahlili	655
Xodjanliyazova Shoxsanam Ergash qizi	
O'tkir Hoshimovning "Tushda kechgan umurlar" romanida inson va uning ruhiyati	660
Xolmatova Ro'zixon Akmaljon qizi	
Talabalarda liderlikni shakllantiruvchi ijtimoiy-pedagogik omillar	663
Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna	
Creative Games and Project-Based Learning in Physics Lessons	666
Yorqinbek Abduraimjanovich Mamatokhunov	
Теоретические основы и практическое применение компетентностного подхода в обучении физике	670
Абдулхаким Хакимов	
Роль инклюзивной игровой деятельности в социальной адаптации детей с инвалидностью дошкольного возраста	673
Плиева Руслана Владимировна	
"Beruniy asri" yoxud Beruniyning xarizmatik qobiliyati va uning boqiy ilmiy merosi	676
Saifnazarov Ismoil, Sultonov Tursinboy	
Значение наблюдения и педагогической диагностики в инклюзивном образовании	682
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik dunyoqarashini shakllantirish texnologiyalari	685
Xaydarova Shaxlo Narzullayevna, Azimova Gulmira Xayrullayevna	
Диалог культур в рассказе "Келинка" галины ширяевой: гендерная и этнокультурная перспектива ..	689
Чернова Татьяна Алексеевна	

QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION KLASTERLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Xaydarova E'zoza Shukurullayevna

Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti
"Menejment" kafedrası dotsenti,
iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Li Zin Bo

Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti magistri

ORCID: 0000-0003-4244-6214

Annotatsiya: Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida qurilish materiallari sanoatining o'rni beqiyosdir. So'nggi yillarda ushbu sohaga innovatsion yondashuvlarni joriy etish va klaster usulida tashkil etish samaradorligini oshirish masalalari dolzarb bo'lib bormoqda. Ushbu maqolada qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarish tizimini takomillashtirishning nazariy asoslari va amaliy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Klasterlarda boshqaruvning zamonaviy modellari, raqamli texnologiyalarning roli hamda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikning samarali shakllari yoritiladi. Shuningdek, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish orqali sohaning raqobatbardoshligini oshirish yo'llari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan tavsiyalar qurilish materiallari sanoatini modernizatsiya qilish va innovatsion klasterlar faoliyatini samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, klaster, qurilish materiallari, boshqaruv, sanoat, raqamli texnologiyalar, infratuzilma, hamkorlik, modernizatsiya, raqobatbardoshlik.

Abstract: The construction materials industry plays a crucial role in the sustainable development of the national economy. In recent years, the adoption of innovative approaches and the effectiveness of cluster-based organization in this sector have become increasingly relevant. This article analyzes the theoretical foundations and practical directions for improving the management system of innovation clusters in the construction materials industry. It highlights modern models of cluster governance, the role of digital technologies, and effective forms of cooperation between the public and private sectors. Furthermore, it explores strategies for enhancing industry competitiveness through the development of innovative infrastructure and the strengthening of science-production integration. The recommendations developed from the research findings aim to contribute to the modernization of the construction materials sector and to improve the efficiency of innovation cluster management.

Key words: innovation, cluster, construction materials, management, industry, digital technologies, infrastructure, cooperation, modernization, competitiveness.

Аннотация: Промышленность строительных материалов играет важную роль в устойчивом развитии национальной экономики. В последние годы всё более актуальными становятся вопросы внедрения инновационных подходов и повышения эффективности кластерной организации в данной сфере. В статье рассматриваются теоретические основы и практические направления совершенствования системы управления инновационными кластерами в промышленности строительных материалов. Раскрываются современные модели управления кластерами, роль цифровых технологий, а также эффективные формы взаимодействия между государственным и частным секторами. Особое внимание уделяется развитию инновационной инфраструктуры и усилению интеграции науки и производства как факторам повышения конкурентоспособности отрасли. Разработанные на основе исследования рекомендации направлены на модернизацию отрасли строительных материалов и повышение эффективности управления инновационными кластерами.

Ключевые слова: инновации, кластер, строительные материалы, управление, промышленность, цифровые технологии, инфраструктура, сотрудничество, модернизация, конкурентоспособность.

KIRISH

Mamlakatimizda sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni ko'paytirish va xalqaro bozorga raqobatbardosh holda chiqish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, qurilish materiallari sanoati iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida jadal rivojlantirilmoqda. Ushbu soha nafaqat ichki infratuzilmaviy ehtiyojlarni qondiradi, balki eksport salohiyatiga ega bo'lgan, valyuta tushumlarini ta'minlaydigan sanoat yo'nalishi sifatida ham alohida e'tiborga loyiqdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-sonli¹ Farmoni sanoat tarmoqlarini klaster asosida tashkil etish, innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish masalalari ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi hisob-kitoblariga asosan, 2024-yilda qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarish hajmi 23,4 trillion so'mni tashkil etgan. So'nggi besh yilda ushbu ko'rsatkich o'rtacha 15–18 % sur'atda oshib bormoqda. Aynan innovatsion texnologiyalarni tatbiq qilish va klaster usulini joriy etish hisobiga ushbu o'sish sur'atlari barqaror ta'minlanmoqda^[2].

Biroq mavjud tizimda klasterlarning boshqaruv modeli yetarlicha mukammal emasligi, ilmiy-texnik salohiyatning to'liq jalb qilinmasligi, davlat-xususiy sheriklikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtai nazardan, innovatsion klasterlarni boshqarish tizimini takomillashtirish, ularni samarali va raqobatbardosh mexanizmlarga asoslangan holda tashkil etish dolzarb masalaga aylangan.

Ushbu tadqiqotning maqsadi – qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlar boshqaruvining mavjud holatini tahlil qilish, tizimdagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Innovatsion klasterlar boshqaruvi sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlar global miqyosda iqtisodiy samaradorlikni oshirishda ushbu modelning muhim vosita ekanligini ko'rsatmoqda. Masalan, M. Porter tomonidan ilgari surilgan "klaster nazariyasi"ga ko'ra, sanoat tarmoqlarining geografik yaqinlikda, o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishi innovatsion muhit va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi^[3]. U klasterlarni "o'zaro bog'liq bo'lgan kompaniyalar, ixtisoslashgan yetkazib beruvchilar, xizmat ko'rsatuvchilar va aloqador institutlarning geografik konsentratsiyasi" sifatida tariflagan. Ushbu yondashuv O'zbekiston sharoitida ham o'z aksini topmoqda.

K. Lundvall (2007) o'zining "National Innovation System" konsepsiyasida davlat, ta'lim, ilmiy-tadqiqot muassasalari va sanoat subyektlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni innovatsion rivojlanishning asosiy omili sifatida ko'rsatadi^[4]. Bu yondashuv ayniqsa innovatsion klasterlarni shakllantirishda dolzarb bo'lib, chunki O'zbekistonda ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlik hali to'liq shakllanmagan.

Xalqaro tajribadan, xususan Janubiy Koreya, Germaniya, Xitoy va Turkiya tajribalariga e'tibor qaratilganda, bu mamlakatlarda qurilish sanoatiga oid klasterlar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanib, muvofiqlashtiruvchi markazlar, texnoparklar va ilmiy markazlar bilan integratsiya qilingan. Xususan, "Hanbat Industrial Cluster" (Janubiy Koreya) qurilish materiallariga ixtisoslashgan bo'lib, ilmiy-tadqiqot va ishlab chiqarishni birlashtirgan. Ushbu klasterlarni muvaffaqiyatli boshqarish uchun raqamli boshqaruv tizimlari, ERP va sun'iy intellekt (AI) vositalari joriy etilgan.

O'zbekiston kontekstida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar klaster tizimining huquqiy, iqtisodiy va tashkiliy asoslari bo'yicha ham dolzarb ekanini ko'rsatmoqda. T. Mamatqulov (2020) o'z tadqiqotida klasterlarni rivojlantirish uchun mavjud iqtisodiy muhit, xususiy sektor faolligi va davlat tomonidan institutlararo muvofiqlashtirish mexanizmlarini alohida ta'kidlaydi. Sh. Sattorov (2021) qurilish materiallari sohasidagi kichik va o'rta biznes subyektlarini klasterlarga jalb qilish samaradorligi va tashkiliy strukturasi tahlil qilgan. A. Saydaliyev (2022) esa davlat-xususiy sheriklik asosida sanoat klasterlarini shakllantirish mexanizmlarini chuqur tahlil qilib, O'zbekiston sharoitida ularni joriy etish bo'yicha takliflar ilgari surgan^[5].

Germaniyada faoliyat yuritayotgan "Baucluster NRW" (North Rhine-Westphalia) klasteri qurilish sanoatining innovatsion markazi sifatida tanilgan. Klaster tarkibida 1000 dan ortiq kompaniyalar, ilmiy-tadqiqot institutlari va universitetlar faoliyat yuritadi. Klaster doirasida quyidagi amaliy mexanizmlar mavjud:

- Raqamli boshqaruv tizimlari orqali ishlab chiqarish, ta'minot zanjiri va mijozlar bilan aloqalar boshqariladi;
- Logistika avtomatlashtirilgan bo'lib, real vaqt rejimida materiallar oqimi kuzatiladi;

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

- Texnoparklarda Fraunhofer instituti va RWTH Aachen universiteti bilan hamkorlikda yangi materiallar ishlab chiqiladi;
- Horizon Europe dasturi va Germaniya iqtisodiy rivojlanish fondi orqali grantlar ajratiladi ^[6].

1-jadval: Toshkent viloyatidagi qurilish materiallari korxonalari klasteri va "Baucluster NRW" Germaniya tahlili

Ko'rsatkichlar	Baucluster NRW (Germaniya)	Toshkent viloyati klasteri (O'zbekiston)
Raqamli boshqaruv	ERP, IoT, AI tizimlar joriy etilgan	Asosan qo'lda boshqaruv, ERP yo'q
Ilmiy hamkorlik	Fraunhofer, universitetlar integratsiyasi	Ilmiy hamkorlik zaif, epizodik
Logistika tizimi	Real vaqt monitoring, avtomatlashtirilgan	Avtomatlashtirilmagan, tashkiliy muammolar
Texnoparklar mavjudligi	3 dan ortiq texnopark faol	Texnopark yo'q yoki aloqasiz
Innovatsion mahsulotlar	Nano-materiallar, energiya tejavchi texnologiyalar	Standart g'isht, beton, ohak
Davlat qo'llab-quvvatlovi	Yevropa fondlari, strategik grantlar	Imtiyozlar mavjud, lekin joriy etish sust

Qurilish materiallari sanoatida klasterlashuv samaradorligiga ishlab chiqarish, ta'minot, innovatsiya va boshqaruv tizimlari o'rtasidagi uzviy bog'liqliklar bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ushbu tizimlar bir butun integratsiyalashgan holda faoliyat yuritganida, klaster doirasida resurslardan foydalanish samaradorligi ortadi, mahsulot sifati yaxshilanadi va bozor talablariga tezkor javob berish imkoniyati yuzaga keladi.

Misol tariqasida O'zbekistonning Jizzax viloyatidagi qurilish materiallari ishlab chiqaruvchilar klasterini ko'rib chiqish mumkin. Mazkur hududda g'isht, beton, temir-beton buyumlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan bir nechta korxonalar faoliyat yuritayotgan bo'lsa-da, ularning o'zaro integratsiya darajasi pastligicha qolmoqda. Ayniqsa, raqamli boshqaruv tizimlarining (ERP, SCM) mavjud emasligi quyidagi tizimli muammolarni yuzaga keltirmoqda:

- Ishlab chiqarish quvvatidan to'liq foydalanilmayapti (o'rtacha 60–65 %);
- Ta'minot zanjiri uzilishlari va omborxona xarajatlarning ortishi;
- Eksport salohiyatining pastligi (asosiy savdo ichki bozorga yo'naltirilgan, tashqi talabga mos sertifikatlash-tirish va standartlashtirish jarayonlari yo'q);
- Innovatsion texnologiyalarning joriy etilmaganligi, xususan energiya tejamkor uskunalar va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish sust rivojlangan;
- Boshqaruv qarorlarining sustligi: real vaqtli axborot tizimlari bo'lmagani sababli tez va aniq qarorlar qabul qilish murakkab.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun, avvalo, klaster ichidagi ishlab chiqaruvchilarni yagona raqamli platforma orqali integratsiyalashgan boshqaruv va monitoring tizimiga birlashtirish zarur. Bu tizim orqali ishlab chiqarish, logistika, marketing va boshqaruv funksiyalarining avtomatlashtirilgan holatda faoliyat yuritishi ta'minlanadi. Shuningdek, ilmiy-innovatsion yondashuvlar asosida mahsulot diversifikatsiyasini kengaytirish, bozor ehtiyojlariga mos yangi turdagi qurilish materiallarini ishlab chiqish orqali klasterning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Bundan tashqari, logistika tizimini avtomatlashtirish, yetkazib berish zanjirlarini real vaqt rejimida monitoring qilish va optimallashtirish orqali ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va mahsulot yetkazib berish tezligini oshirishga erishiladi. Mazkur choralar klaster ichidagi korxonalarning o'zaro sinergiyasini kuchaytirib, butun sanoatning innovatsion rivojlanishiga turtki beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar sifat tahlili usulida to'plandi, bunda normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ko'rsatkichlar, xorijiy klaster modellarining tajribasi va O'zbekistonning amaliy holatlari tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil, tavsifiy tahlil hamda mintaqaviy misollar asosida mavjud boshqaruv muammolari aniqlanib, takomillash-tirish yo'nalishlari ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda qurilish materiallari sanoatida klasterlashuv bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar so'nggi yillarda sezilarli darajada faollashgan bo'lsa-da, mavjud tizimdagi boshqaruv mexanizmlari zamonaviy talablar nuqtayi nazaridan hali to'liq takomillashmagan. O'rganilgan holatlar, xususan Jizzax viloyati va Toshkent viloyatidagi qurilish materiallari ishlab chiqaruvchilari misolida quyidagi asosiy muammolar aniqlangan:

- Raqamli boshqaruv tizimlari (ERP, SCM, CRM) klaster ichida joriy etilmagan. Bu holat ishlab chiqarish samaradorligining pasayishiga, ortiqcha xaziralar to'planishiga va logistika xarajatlarining oshishiga sabab bo'lmoqda.
- Ilmiy-innovatsion hamkorliklar zaifligi saqlanib qolmoqda. Klaster ishtirokchilarining ko'pchiligi ilmiy-tadqiqot institutlari bilan tizimli aloqaga ega emas, bu esa mahsulotni modernizatsiya qilish va eksport talablari asosida standartlashtirish imkoniyatlarini cheklaydi.
- Kichik va o'rta korxonalar (KO'K) davlat dasturlaridan yetarli darajada foydalana olmayapti. Bunga, avvalo, grant va imtiyozlar bo'yicha axborotning yetishmasligi hamda byurokratik to'siqlar sabab bo'lmoqda.
- Texnoparklar va innovatsion inkubatorlar klaster doirasida mavjud emas, mavjud bo'lganlari esa ishlab chiqarish bilan uzviy bog'lanmagan.
- Kadrlar salohiyati past bo'lib, yuqori malakali texnologlar, muhandislar va IT mutaxassisarlari yetishmaydi.

Qiyosiy tahlil asosida aniqlangan farqlar:

Germaniyadagi "Baucluster NRW" klasteri bilan O'zbekiston hududlarida shakllanayotgan klasterlarni taqqoslash shuni ko'rsatadiki:

- Germaniyada boshqaruv jarayonlari to'liq raqamlashtirilgan, barcha ishtirokchilar o'rtasida vertikal va gorizontal integratsiya yo'lga qo'yilgan. Innovatsion markazlar klaster tarkibiga bevosita integratsiyalashgan.
- O'zbekistonda esa bu jihatlar ko'proq fragmentar shaklda qolmoqda va amaliyotda ko'pincha faqat deklarativ xususiyatga ega.

Muhim natijalar:

- Klaster samaradorligining asosiy kaliti – integratsiyalashgan boshqaruv tizimi va raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi hisoblanadi.
- Ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy aloqa yo'qligi klaster ichida innovatsion salohiyatning cheklanishiga olib kelmoqda.
- Logistika tizimining avtomatlashtirilmagani mahsulot tannarxining ortishiga hamda ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikning pasayishiga sabab bo'lmoqda.
- Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mavjud, biroq ularni amalda amalga oshirishda institutsional zaifliklar tufayli samaradorlik darajasi past bo'lib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning qurilish materiallari sanoatida klasterlashuv bo'yicha amalga oshirilayotgan tashabbuslar an'anaviy ishlab chiqarish modeliga asoslangan bo'lib, zamonaviy innovatsion klasterlarga xos bo'lgan elementlar – ilmiy yondashuv, raqamli boshqaruv va samarali integratsiya mexanizmlarining yetarli darajada joriy etilmaganligi sababli klaster samaradorligi past darajada namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, ishlab chiqarish quvvatlaridan to'liq foydalanilmasligi, mahsulot tannarxining yuqoriligi, eksport salohiyatining zaifligi, ilmiy-innovatsion muassasalar bilan hamkorlikning cheklanganligi va yuqori malakali kadrlar taqchilligi asosiy muammolar sifatida qayd etildi.

Germaniyaning "Baucluster NRW" klasteri misolida olib borilgan qiyosiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy klasterlarda raqamli boshqaruv tizimlari, texnoparklar, ilmiy inkubatorlar hamda xususiy sektor bilan davlat o'rtasidagi samarali hamkorlik asosiy tayanch elementlar sifatida shakllangan. O'zbekistondagi klasterlar esa, asosan, hududiy va resursga asoslangan tarzda tashkil etilgan bo'lib, ilm-fan bilan to'liq integratsiyalashmagan va boshqaruv tizimlari avtomatlashtirilmagan. Shu sababli, klaster doirasida innovatsion rivojlanish sur'atlari past bo'lib qolmoqda.

Mazkur holatlarni inobatga olgan holda quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, qurilish materiallari sanoatida klasterlarni raqamli transformatsiyaga mos tarzda qayta tashkil etish zarur. Buning uchun ERP, SCM, IoT kabi raqamli boshqaruv tizimlarini bosqichma-bosqich joriy qilish,

“Smart Cluster” kabi elektron platformalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish tavsiya etiladi. Ushbu platforma orqali klaster ishtirokchilari o'rtasidagi axborot almashinuvi, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini yagona raqamli tizim asosida boshqarish imkoniyati yaratiladi.

Ikkinchidan, ilmiy-innovatsion salohiyatni oshirish maqsadida qurilish materiallari klasterlarini oliy ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot institutlari va texnoparklar bilan uzviy bog'lash lozim. Bu orqali mahsulot diversifikatsiyasini ta'minlash, energiya tejamkor texnologiyalarni ishlab chiqish va innovatsion loyihalarni joriy etish imkoniyati yaratiladi.

Uchinchidan, har bir yirik klaster markazi atrofida texnoparklar va startup inkubatorlarini tashkil etish zarur. Bu esa innovatsion muhitni rivojlantirish, yosh mutaxassislar va startup subyektlarni jalb qilish hamda yangi texnologiyalarni tezkor sinovdan o'tkazish imkonini beradi.

To'rtinchidan, logistika tizimini avtomatlashtirish, omborxona boshqaruvi va ta'minot zanjiri monitoringini raqamlashtirish orqali mahsulot tannarxini pasaytirish, yetkazib berish muddatlarini qisqartirish va eksport salohiyatini oshirish mumkin.

Beshinchidan, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish lozim. Xususan, klaster ishtirokchilari uchun qisqa muddatli kurslar, zamonaviy texnologiyalar bo'yicha treninglar, boshqaruv va marketing yo'nalishlarida malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish klasterning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish – sohaning raqobatbardoshligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda iqtisodiyotda yuqori qo'shilgan qiymat yaratuvchi tarmoqni shakllantirish yo'lida muhim strategik vazifadir. Klasterlarni zamonaviy yondashuvlar asosida boshqarish orqali O'zbekiston ushbu yo'nalishda mintaqaviy markazga aylanish salohiyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 27-martdagi “Qurilish materiallari sanoatini tubdan takomillashtirish va kompleks rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ–5059-son qarori: <https://lex.uz/uz/docs/-4207834>
2. Mamatqulov T. Klasterlashuvni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
3. Sattorov Sh. Hududiy sanoat klasterlari va ularning samaradorlik omillari. – Toshkent: Fan, 2019.
4. Saydaliyev A. O'zbekiston iqtisodiyotida innovatsion klasterlar tizimini takomillashtirish. – Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2022, №4.
5. Karimov A., Norqulov R. Qurilish sanoati modernizatsiyasi va klasterlashuv jarayonlari. – O'zbekiston iqtisodiyoti: tahlil va prognoz, 2023, №2.
6. Поршнева М.В., Ковалев А.И. Инновационные кластеры: теория и практика развития. – Москва: Инфра-М, 2020.
7. Кулагин В.П. Кластерная политика и управление в промышленности. – СПб.: Питер, 2019.
8. Porter, M. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. – Harvard Business Review, Vol. 76, No. 6.
9. Ketels, C. (2017). Clusters and Competitiveness: Recent Evidence and Implications for Policy. – International Journal of Competitiveness.
10. Delgado, M., Porter, M., Stern, S. (2014). Clusters, Convergence, and Economic Performance. – NBER Working Paper Series.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.